

"ביטחון עצמי" !

עיון גפרשת השבוע על פי ה"רלי יקר"

1. בראשית ל"ב, ה"ג

(ה) וַיֵּצֵא אֹתָם לְאֵמֶר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדָמִי לְעֵשׂוֹ כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם לְבָן גִּרְתִּי וְאֶזְכָּר עַד עֵתָהּ: (ו) וַיְהִי לִי שׂוֹר וְזָמֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְזָה וְאֶשְׁלָזָה לְהַגִּיד לְאֲדָמִי לְמִצְאָן זֶן בְּעֵינֶיךָ: (ז) וַיֵּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל אֲזוּיָה אֶל עֵשׂוֹ וְגַם הִלְכָה לְקָרְאֲתָהּ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמָּו: (ח) וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵא לוֹ ... (י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶלְהִי אָבִי אֲבָרְהָם וְאֶלְהִי אָבִי יִצְחָק וַיְהִי הָאֵמֶר אֲלֵי עֹשֶׁב לְאַרְצָהּ וּלְמוֹלְדָתָהּ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ: (יא) קָטַנְתִּי מִכָּל הַנְּסֻדִים וּמִכָּל הָאָמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עֲבָדְךָ כִּי בְמִקְלִי עֲבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵיטִי לְשִׁנֵּי מַזְנוֹתַי: (יב) הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אֲזוּי מִיַּד עֵשׂוֹ כִּי יִרְא אָנֹכִי אֹתוֹ ... (יג) וְאֵתָה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב אִיטִיב עִמָּךְ ...

2. בראשית כ"ז, כ"ז; ל"ט

וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב הַגֶּן וְתִירְשׁוֹ: ... (כ"ט) וַיֵּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וַיְהִי מוֹשִׁבָהּ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל:

3. כלי יקר בראשית כ"ז, כ"ח

ויתן לך האלהים. ... ויש אומרים, שוי"ו של ויתן הוראה שלא יסמוך האדם על הנס אלא יעשה את שלו ככל אשר ימצא בכחו לעשות ומה שיחסר הטבע ישלם הנס כמי"ש רז"ל (ספרי ראה טו יח). יכול אפילו יושב ובטל ת"ל בכל אשר תעשה. לכך נאמר ויתן ר"ל אחר שעשית כבר כל אשר היה בכחך לעשות אז גם ה' יתן לך מאוצרו הטוב ... אמנם באמת דווקא, כי לא ישלח ה' עזרו למי שפועל פעולות ותחבולות אנושיות לא בצדק ולא באמת ומשפט, אבל למי שיתעסק באמת ואמונה ישלם ה' עזרו מקודש.

4. כלי יקר בראשית כ"ז, ל"ט

הנה משמני הארץ יהיה מושבך. לפי שעיני יעקב נשואות לשמים, יותר ממה שיתלה עיניו בארץ שמנה בטבע, ע"כ הקדים ביעקב טל השמים למשמני הארץ, לפי שעיקר בטחונו של יעקב בהקב"ה אשר בידו מפתחות טל מטר, אמנם משמני

הארץ אשר ביד האדם לזבלה ולהשמינה, בטחון זה הוא אצלו תפל ומאוזן: ובעשו בהפך זה, שיותר הוא שם מבטחו בכחו ועוצם ידו אשר בו יוכל להשמיין הארץ, ממה שתולה עיניו לשמים שיוריד לו טל לברכה, ולפי שהוא מקטני אמנה ע"כ יבחר למושב לו ארץ שמנה בטבעה.

5. כלי יקר בראשית בראשית ל"ב, ו'

ויהי לי שור וחמור. ... כך פירושו, אבא אמר ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ וי"ו של ויתן הוראה שאני מחוייב לעשות תחלה בדרך הטבע כל אשר אמצא בכחי לעשות לעבוד ולמשא בהשתדלות כל צרכי וזה המעט אשר אוכל להשתדל בכחי ועוצם ידי ישלח ה' בו את הברכה בתוספת רבוי ושפע, ... וכך עשיתי שלא הייתי יושב ובטל אלא עבדתי וטרחתי הרבה ותדד שנתי מעיני זה כ' שנה, ... וזו משלי הוא, אבל שום תוספת ברכה לא ראיתי כאן, ואילו היו הברכות מקוימים בי שיוסף ה' לי מטל השמים ומשמני הארץ כאשר אמר אם כן מן הדין היה שיהיו לי שורים וחמורים ועבדים ושפחות פי שנים כפלים כהנה וכנהנה אלף פעמים, ולפי ערך הברכות כל אשר אתה רואה לי הוא אינו נחשב כי אם לשור אחד וחמור אחד ואין אני רואה במעשה ידי שום רבוי שפע וברכה כ"א מה שטבע העמל מחייב, כי עם לבן גרתי ולא לחנם גרתי עמו כי אם בעבוד העבודה קשה אשר עמלתי והכל בשכר עבודתי, אבל תוספת ברכה אין כאן ... לכך נאמר ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו, הראה לו כאילו כל אשר יש לו אינו מן השמים והארץ, כי אם מן הבא בידו דהיינו ממה שבא לו מכחו ועמל ידו, ולא בא לו בתוספת שפע ברכת ה'. ורמז דבר זה לעשו במה שצוה את שלוחיו להשיב על שאלת למי אתה וגו' לעבדך ליעקב, ואיך יאמרו לעבדך ליעקב הרי לה' הארץ ומלואה היה להם לומר, כי מאת ה' העבדים ההם נתונים ליעקב, אלא כדי שלא יבין שבאו לו העבדים מצד תוספת ברכת ה' כי אם מצד עמלו של יעקב, ובכל זאת חלילה מלומר שיעקב תלה היכולת בכחו ועוצם ידו, אלא שמפני היראה הוציא שקד מפיו, ובהתודותו לפני הש"י אמר הפך זה ממש כמו שיתבאר בסמוך בפסוק קטנתי:

6. כלי יקר בראשית ל"ב, י"א

קטנתי מכל החסדים. ... והנה בענין ההטבה, היה לו לומר ואטיבה לך, אלא שנקט עמך, להורות שבענין קבלת הטובות צריך להיות בעליו עמו במלאכתו, כי האדם צריך לעשות בדרך הטבע כל אשר ימצא בכחו לעשות, והקב"ה יגמור על ידו ויוסיף לו שפע ברכה, כמבואר למעלה בפסוק ויהי לי שור וחמור, ... ואמר קטנתי מכל החסדים כי קטן יעקב ודל כחו מלתלות כל מציאת הונו ורכושו בכחו ועוצם ידו, אלא ודאי שחסד אל כל היום, הוא עשה לו את החיל הזה:

והראיה על זה, כי במקלי עברתי את הירדן הזה, והייתי ריקם מכל כי לא היה בידי מאומה כי אם מקלי, ועתה הייתי לפני מחנות. באמרו ועתה הורה שדומה לו כאילו עשה את כל החיל הזה עתה כהרף עין, ... אם כן אימתי נעשה כל הכבוד הזה יש מאין ודאי מאת ה' היתה זאת, ... והצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו. ומלת אותו מיותרת, אלא שרמז אל אותו עון שחטא במה שהחניף לרשע והפך קודש לחול, ואותו קאי על העון.

7. כלי יקר בראשית ל"ב, ח'

ויירא יעקב מאד ויצר לו. ... שאמרו רז"ל (סוטה מא ע"ב) אר"א כל המחניף לחבירו לסוף נופל בידו כו', וכמו כן כאן יעקב הרגיש בעצמו שחטא בזה שהחניף לרשע ואמר כה אמר עבדך יעקב, וכן תפשו רז"ל על יעקב כדמסיק (כאן בבר"ר עה ב) עשו לדרכו הוא הולך כו' ויעקב עשה קודש חול וקרא לעשו אדוני מצד החנופה שהחניף לרשע, על כן היה מתירא.

8. עין אי"ה ברכת א', א', ק"א

ההרגשה המעולה של נהנה מיגיע כפו היא היותר שלמה וטובה של כל ההרגשות המוסריות שבאדם. כי בהיות חקוק בטבעו של אדם ההרגשה הטובה, שכיון שהוא חפשי בפעולותיו ויכול ע"י הריצותו להשתלם בעצמו בכל עניניו, אין מהראוי שישב בחיבוק ידים ויחפוץ שאחרים יעשו עבורו. וגם על ההשגחה האלקית ראוי שיקבע בנפשו שלא יאתה להיות סומך כ"א במה שאין ידו מגעת להשתדל בעצמו. כי כל מה שידו מגעת, זוהי השלמות שהשפיעה ההשגחה האלהית לתן לו כח לעשות חיל, כדי שיהי בידו טובו.